ISSN 0130-528X. Українське літературознавство. 2012. Випуск 75. С. 272–283
Ukrainian Literary Studies. 2012. Issue 75. P. 272–283

УДК 821.161.2.09.”20/21” І.Калинець: 82...411

ІРИНА КАЛИНЕЦЬ: ВОНА ІЗ ВІЧНОСТІ...

Тарас САЛИГА

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул Університетська, 1, Львів, Україна, 79000

Вона із вічності й у вічність відійшла. Відійшла на світанку нового дня – при сході сонця, 31 липня 2012 року. Є в цьому своя символіка, бо все її свідоме життя було світанком, який провіщав Україні сонячний день. «У кожної людини, – був переконаний дисидент Михайло Осадчий, – є святиня власна, персональна, і є святині всієї нації – це державність, заради котрої треба, якщо доведеться, померти» [5]. Власне, це був і її життєвий закон, від якого ніколи не відступала. Ще з дитинства несла біль у серці та образу на червоних визволителів. «Коли я вчилася в першому класі, – згадувала вона, – нас було 56 учениць. У другому класі залишилося біля двадцяти п’яти. Всі інші були вивезені. Найбільше запам’яталось мені, як шукали ми маминого двоюрідного брата по тюрмах. Його вивезли лише за те, що він був господар. Після того, як він помер – його реабілітували» [3, с. 9].

Може саме цього і вистачило, щоб зробити свій громадянський вибір – стати в ряди борців за порятунок нації від чужинецької сваволі, поборництва всілякого манкуртства, холуйського псевдопатріотизму та зради і запроданства під чужі прапори рідних по крові. Про таких, як вона, нескорених і непокірних борців за державність України проти московських окупантів, політичний і тюремний соратник Тарас Мельничук писав:

Неофіти ідуть,
Кам’яна їхня путь,
Кам’яна, бо їх бито камінням...
Світ тремтить, наче ртуть:
Неофіти ідуть!
Ідуть і несуть.
Наче рану Христову – Вкраїну.

Почуття високої патріотичної відповідальності, громадсько-політичної і християнської гідності, активної життєвої позиції – це майже банальні слова, але глибоко правдиві для портрета Ірини Калинець. «Ірина.., Калинці, – влучно висловився Роман Корогодський, – типово українське покликання стояти на чатах, це роль будителів, втілення громадського неспокою... Калинці збудники громадянської енергії... Воно й зрозуміло – поети! А поети справжні. Вони живуть як поети. Неспокійні, як весняні води, що рвуть греблі умовностей і

© Салига Тарас, 2012

ISSN 0130-528X Українське літературознавство. 2012. Випуск 75

вигаданих кабінетних понять. творять культуру, й цей чин не маліє з часом, а набирає нових рис» [4, с. 378].

Калинець Ірина Онуфріївна народилася 6 грудня 1940 року у Львові в родині Онуфрія та Ганни Стасівих. Поетеса, прозаїк, публіцист, культуролог, літературознавець, громадський діяч. Вона із тої верстви інакодумців, котрі стали дисидентами, тобто із епохи новітнього відродження – епохи шістдесятників, духом і змістом своїм подібної до відродження 20-х років.

Студіювала славістику у Львівському університеті імені Івана Франка (1959–1964). Після закінчення університету працювала у львівських школах. В умовах незалежної України була начальником Управління освіти Львівської області (1990–1992). За її ініціативами розпочалась активна перебудова навчального процесу в школах, зміна програм, праця над створенням гімназій, ліцеїв, зокрема ліцею «Героїв Крут», коледжів, авторських і приватних шкіл, відродження «Пласту». Інститут підвищення кваліфікації педагогічних працівників було реорганізовано в Науково-методичний інститут освіти, а це сприяло удосконаленню навчальних шкільних програм та написанню новітніх підручників. 1987 року стала співредактором самвидавчого журналу «Євшан-зілля». 1990–1994 року – депутат ВР України першого скликання, де очолювала підкомісію з питань шкільництва. З 2002 року – доцент, а з 2003 року – професор кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка. 1998 року за громадську діяльність її визнано «Героїнею світу» (США, Ротчестер), 2000 року нагороджена орденом Княгині Ольги III ступеня (Україна).

Під час другої хвилі брежнєвських репресій, 12 січня 1972 року Ірину Калинець за «антирадянську агітацію та пропаганду» заарештували (одночасно із В. Чорноволом, С. Шабатурою, В. Стусом) і ув'язнили на 6 років таборів строгого режиму (Мордовія) та 3 роки заслання (Читинська обл.). Заслання відбувала разом із чоловіком Ігорем Калинцем. Звільнена 1981 року.

Основні поетичні твори Ірини Калинець під збірною назвою «Поезії» вийшли у Нью-Йорку аж 1991 року заходами і на кошти Фундації імені Лариси й Уляни Целевич-Стецюк. Якщо б її поетичні збірки виходили у світ у тій хронології, в якій їх писала та укладала поетеса, то була б така послідовність: «Лісовий Никифор» (1965), «Оранта» (1969–1970), «Дорога вигнання» (1968–1971), «Крізь камінь» (1972–1979), «Остання з плакальниць» (1974–1979), «Тирсою в полі» (1973–1979). У 1993 році Ірина Калинець та Ігор Калинець у львівському видавництві «Логос» опублікували книгу духовної лірики «Це ми, Господи», в якій вміщено цикл її релігійних творів під назвою «Оранта», а поезії Ігоря Калинця творять другу частину книги із заголовком «Розп'ята церква». Через два роки у Львівському видавництві «Місіонер» поетеса видала книгу віршів «Шлюб із полином» (1995). Це – доповнене видання нью-йоркської книги «Поезії», в яке авторка долучила твори зі збірки «Тирсою в полі», а також «Тренос у тисячоліття хрещення України» і молитовний триптих «Андрей Шептицький».

Ірина Калинець також автор прозових речей. У 1997 році побачила світ об'ємна книга, яку утворили її детективний роман «Вбивство тисячолітньої

давності» та новели і повість Ігоря Калинця «Молімось зорям дальнім» (Львів, вид-во «Місіонер», 1997, – 344 с.). Роман «Вбивство тисячолітньої давності» (детектив) окремо перевидано 2002 року (Львів, вид-во «Сполом»). «Вбивство тисячолітньої давності» як художній роман визрів на основі авторських студій історії Київської Руси-України. Вміння побудувати динамічний сюжет, що з перших сторінок твору інтригує реципієнта, дало змогу Ірині Калинець говорити з ним на найболючіші теми сучасності, зокрема без надриву зусиль окреслити проблему виховання молодого покоління. Детектив Ірини Калинець владен акцентувати увагу, на жаль, на сущій нині проблемі українофобії, протистоячи всілякому політичному та аморальному вседозволенню денаціоналізації народу. Гостросюжетна і новелістика Ірини Калинець, зокрема новела «Пси», сповнена драматичністю реалізму та психологізму.

Яскраву сторінку творчої біографії письменниці являють її наукові видання, а саме книги «Гуни – нащадки Ізраїля» (Львів, «Місіонер», 1997. – 127 с.); «Студії над «Словом о полку Ігоревім» (Львів, «Місіонер», 1999. – 166 с.); «Загадки хрещення України-Руси. Науково-популярний нарис» (Львів, «Місіонер», 2000. – 197 с.); «Епоха гунів та її передісторія: у світлі біблійних джерел» (Львів, «Друкарські куншти», 2007. – 239 с.); «Близьке далеке»/ Загадки хрещення України-Руси. Житіє Феодосія Печерського. Студії над «Словом о полку Ігоревім» (Львів, «Сполом», 2007. – 327 с.).

До книги «Гуни – нащадки Ізраїля» передмову написав видатний історик Ярослав Дашкевич, високо оцінивши працю дослідниці, над якою вона трудилася майже двадцять літ. Вивчення періоду гунських воєн переконало авторку, що історію давньої України не варто розглядати поза процесами, що відбувалися на території Близького Сходу та Єгипту, а також поза міфологією та тогочасною ідеологією, яка формувалася на ґрунті міфологічних уявлень у перших додержавних структурах. До речі, Ярослав Дашкевич зазначив, що упродовж десятиріч, які минули від «Походження Атіли» Івана Франка до серії досліджень видатного сходознавця Омеляна Пріцака «Одне гунське слово» (1954), «Культура і мова гунів» (1954), «Титул Аттіла» (1956), «Хун – народна назва сюн-ну» (1959), «Слово сюннів для каменя» (1978), опублікованих німецькою та англійською мовами, українська література про гунів обмежується побіжними згадками у загальних курсах історії, а «праця Ірини Калинець заповнює прогалини української наукової думки у цій ділянці». Учений також підкреслив, що Ірина Калинець запропонувала «власний ключ» до трактування гунських проблем, застосовуючи не лише «історичну методику, але також й аналіз лінгвістичних даних, етнопсихологічних та ідеологічних фактів далекого минулого, визначаючи етнічний суперстрат і субстрат» (див. передмову Я. Дашкевича до книги «Гуни – нащадки Ізраїля»).

На фоні релігійної та політичної атмосфери древньої Русі, Візантії й Риму Ірина Калинець у книзі «Загадки хрещення України-Руси» висвітлила питання хрещення Київської Руси більше, ніж за сто літ до 988 року. Особливу увагу вона зосередила на аналізі агіографічних сюжетів про величаву постать християнського світу Теодозія Печерського, в основі яких твір печерського літописця Нестора.

ISSN 0130-528X Українське літературознавство. 2012. Випуск 75

Поява цієї книги спричинена і постаттю Іларіона Русина, засновника Печерського монастиря, святого і чудотворця, який жив і працював в XI столітті. «Гортаючи сторінки його творів та шукаючи його слідів в історії становлення української церкви, – писала Ірина Калинець, – я ще раз доторкнулася, мов до роз'ятреної рани, до порізаної по живому історії України–Руси, де лише чудом збережена павутинка істини веде до витоків нашого невмирущого бажання бути народом освіченим, культурним, великим і бути господарем на рідній землі. Слова митрополита Іларіона Русина «щоб не назвав нас ніхто пришельцями у рідній землі» нині актуальні як ніколи» [2, с. 5].

Публіцистичні статті, тематичні огляди, есе, полемічні матеріали, інтерв'ю і таке інше «розсипані» у багатьох періодичних виданнях. Тематика їх найрізноманітніша: культурологічна, політична, релігійно-церковна, державобудівна, літературно-мистецька, мемуарна тощо.

Як живе і що робить людина у конкретному для неї часі – і, як вона досі прожила свої будні та свята, який сніп винесла з них, окрім усього у житті кожного, є щось таке, що залишається з ним назавжди, хоч воно уже «за шелом'янем» прожитого, однак зберігає в собі філософію непромайнулої екзистенції, непроминального стану душі. Думаю, що з-поміж того розмаїття, котре скрашувало подвижницьке «житіє» Ірини Калинець і робило його виразно особистісним, є її дружні взаємини із Василем Стусом. У своєму епістолярії він до імені Ірини Калинець звертається досить часто. Інколи це тільки згадки, заочні оцінки її вчинків, захоплення, якась інформація, що у в'язничних умовах має неабияке значення, а в інших випадках – не прихований пієтет, дяка соратниці за політичну стійкість, духовну незламність, за вміння бути українкою. Наприклад, у березневому листі 1978 року. В. Стус повідомляє дружину: 1). *«Мав листа од Славка Чорновола, од Ірини Калинець, Василя Овсієнка, Олени Антонів. Усім відписав»* [7, с. 304] ; 2). 13 травня цього ж року (1978) пише дружині: *«... мав телефону розмову зі Славком та Іриною Калинець»* [7, с. 311]; 3). 27 серпня 1978 року прохає дружину: *«...Я тебе дуже люблю... Цілую побожно... Еврідіко моя! Просив би тебе – вислати* ***цінним*** *листом мої фото – до Ірени Онуфріївни Калинець (Т. С.– подає адресу зони в Читинській обл.) та Садунайте Ниеле, Йоно... Це мої сестри – майже такі рідні, як Ти! Вітаю сестер Михасю, Надію, Льолю...»* [7, с. 319]; 4). У цьому ж році Стус пише Ігореві та Ірині спільного листа, в якому: *«Ігоре, захоплений багатьма Твоїми віршами! Захоплений мудрою Твоєю дружиною, моєю коханою сестрою! Чекаю на Вашого листа, родичі мої калинові»* [6, с. 161].

У листі (20. 05. 1978) Стус писав: *«Дорога сестро, Ти мені є правдива Галичанка! Вразив мене образ Твій: «від муру в протилежний бік» – аж дух забиває – стілько простору... захоплений я твоїм «відмурним оптимізмом»... Ірино, дякую за вірші... Вірші мені здаються добрими. І шкода, що ти від них ідеш у прихисток до скуфів»* [7, с. 147]. (А як додаток до листа – прекрасний вірш «Гойдається вечорова зламана віть» (48 поетичних рядків).

Місяць перед цим, тобто у квітневому листі цього ж року Стус по-братерськи дорікає адресатці: *«Дорога Ірино, дістав Твого листа. Ти не сприкрюй*

мене, сестро... Дивна Ти, Ірино: то скіфи, то екологія. А де вірші? Що пориваєшся – бентежна – на всі боки? Бери приклад із Ігоря, що пише вірші – і вже. Дякую за вірш – це читається із вологими очима вдячності – у мене є теж вірші для Тебе» [7, с. 142].

Один із них «Немов крізь шиби, кроплені дощами» присвячено жінкам-політв'язням із сусідньої зони, серед яких свій строк томилась й Ірина Калинець. Це була їм своєрідна «оплата» за свят-вечірню коляду, яка ледь до нього долинала через розмежовані колючими дротами тюремні бараки. На другий день колядувальниці таємно зуміли передати Стусові листа, в якому не без почуття гордості писали: «Василю, а ми Тобі колядували – Чув?» В. Стус теж знав таємниці тюремної пошти – до вечора відповів: «... та чув, що щось пищало за дротами». Але це був його різдвяний жарт, а на звороті листа – поетові дари за коляду, себто згаданий вірш:

Немов крізь шиби кроплені дощами,
крізь скрик розлуки, ліхтарів і грат
затрембітав тонкими голосами
гранчастий келих квітів і дівчат
Там мармуровий вруниться акант,
різьбленими лопоче язиками
поколяду – немов за образами –
доносить співу тужний аромат.
. . . . . .
Покірні тузі образи пливуть
Тремтять мов струни, кроплені сльозою
Промов же, Україно за котрою
із загород відкриється нам путь?
Такі-бо забродили алкоголі,
такі надсади і такі хмелі!
Сурмлять у ріг чотири вітри в полі,
і, ніби криця – сталяться жалі.

Вже, як про Стуса писатимуть спогади, Ірина Калинець напише і свій, в якому скаже: «Таємниця вірша – й таємниця Василевої вдачі: зовні суворий, скупий на посмішку та жарт, враження від зовнішнього світу вбирав у себе як губка, любі собі емоції ніс у глибінь серця, як бджола мед до щільника, щоби відтак вигранені до сліпучого блиску слова складались у чашу вірша – на причастя красою і генієм творчості» [1, с. 318].

Ще при Василевому житті поетеса присвятила йому зворушливу елегійно-ліричну медитацію:

Ще того віку вистачить. Ще того
життя полинного, щоб вік перебрести
лишивши цю пустелю, як хрести
лишають на могилах... Злого,
найзлішого не вигадати дня,
ніж цей, розп'ятий на дротах ослизлих...
Як тільки вечорова тінь забризне

ISSN 0130-528X Українське літературознавство. 2012. Випуск 75

на обрій неба, я твоє ім'я
повторюю в молитві. Шепіт гасне,
як гаснуть зорі в світанковій млі.
Ще того віку вистачить для щастя
прийти і вмерти на своїй землі.

Не вистачило... Василь Стус помер на землі чужинця.

Поет і прозаїк Михайло Осадчий – дисидент і дослідник дисидентської поезії звернув увагу, що Ірина Калинець – єдина з дисидентських поетів, хто низку своїх віршів присвятила друзям-побратимам, історичним постатям, співв'язням. «Це, – казав він, – не данина особистому приятелюванню, ба, навіть, не добрий жест співчуття, це вірші-символи, що уособлюють моменти життя, які стануть віхою на шляху боротьби за кращу долю... Її вірші-посвяти своїм землякам-українцям, виконані на емоційному спалахові душі поетеси-мучениці, яку на хвилю не полишає мрія про рідний край» [5, с. 6]. Для аргументації сказаному він наводить прекрасну посвяту Ірини Калинець політв'язневі Петрові Рубану:

За добре слово і печаль,
що наче скрипка відзвучала,
коли впинались дні, як жала
в осліплі очі, й по ночах
молитви слались, наче тіні:
чи ще цвітуть на Україні
ласкаві соняхи й євшан
ще пробивається крізь камінь?
За добре слово й добру пам'ять
комусь спасибі ще скажу!
Та ж перейду, як пережду,
холодну мжичку днів оскомних
і хуртовину самоти,
бо стали дротом телефонним
колючі табірні дроти.

Вірші-присвяти поетеса заадресувала Михайлові Чорноволові, Аллі Горській, Катерині Зарицькій, Раїсі Мороз, Ніні і Святославові Караванським та ін.

Її ліричний герой, осягаючи історію свого народу, його культурні надбання в сув'язі з європейською культурою, інтегрує досвід минулого у свій час, наші дні. Дійовий персонаж поезії Калинець, як загалом усієї творчості – Людина в історії та Історія в людині, яких би це сторін життя не торкалось.

Художній світ її поезій має особливий вимір. Екзистенційні аспекти цього світу у многобарвній своїй палітрі на перший погляд єднають те, що в поетичному слові здається непоєднуваним, себто єднають мистецьку плоть і відкриту заангажованість політичних ідей. Не випадково в розмовах про поезію І. Калинець авторитетно звучало, що ліричне «я» її героїні є естетичним вираженням буття людини, у психологічній і фізичній напрузі, що «література і політика тут йдуть поруч взаємно себе не поборюючи». А крім цього, доречно

було б говорити про ряд інших виразів лірики Ірини Калинець. У ній є те, чого вимагає культура версифікації, є власна поетика, є індивідуальне життя ліричної героїні, що «у житі своїм до всього діло має». Найчастіше ця героїня – рідна посестра поетеси, котра мимо свого зору не пропускає нічого, особливо того, що сьогодні зашифровується всілякими політичними гаслами під «європейськість» і недемократичний «демократизм». Вона розуміє, що йде тотальне фальсифікування історії, брутальне нищення могил наших предків, Музеїв українського болю (скажімо, щойно створеного Музею в тюрмі на Лонцького), що маховик політичного фарсу набирає щоразу більших обертів, що ідеологічний речник президентської партії, новоявлений Лазар Каганович, себто Дмитро Табачник, перелицьовує українську історію під кремлівський диктат, реставрує міф вищості російської культури і пріоритету російської мови, модернізує сталінсько-імперські схеми наступу на все, що українським зветься.

Про шістдесятництво та похідне від нього дисидентство, мабуть, не знайти статті чи розвідки, в яких би не згадувалось імен Ірини та Ігоря Калинців. Правда, про Ігоря значно переважають публікації літературознавчі з аналізом його художньо-поетичної естетики та стильової оригінальності. А ось Ірина своєю суспільно-політичною, науковою і культуророзбудовчою діяльністю як поетку саму себе, наче заслоняла. Про її поезію, думаю, що певною мірою таки із цих причин, пишуть значно менше. Що ж, ми вміємо себе недооцінювати.

Наповненістю поетичних книг І. Калинець переважно є сакральні мотиви й мотиви України, що утворюють собою часопростір, в якому наявне християнство та тяглість української історії від своїх первопочатків до часу нинішнього. Скажімо, тисячоліттю хрещення України, Ірина Калинець присвятила «Тренос», в якому, окрім глибокоемоційної сакральності, лунають інвективи ображеної душі в адресу сучасним московським ієрархам, «увінчаним мітрами, зодягнених у коштовні фелони», з уст яких звучать слова «нещирих молитов».

У нинішніх умовах молитви з боку Московського патріархату, зокрема голови РПЦ Кирила (Гундяєва), щоразу стають агресивнішими супроти УПЦ КП, не кажучи вже про УГКЦ. «Московські ієрархи, – звучать слова «Треносу», – не озираються в минуле, на шлях важкий і мученицький, йдуть далі стезею пихи й неправди, сіючи ворожнечу між православними, греко-католиками, протестантами, оскверняючи олжею свої елейні вуста. Чи ж ними сотворено нації і язики, що з сатанинською руйнацією попирають їх? Чи ж ними сотворено розмаїття світу цього – дерев і квітів, лук і лісів, культур і традицій, мов і народів, що нехтують волею Бога? Гадають, що мине їх остання чаша, яку одинаково випиває, і наймогутніший з володарів і найупослідженіший жебрак, і вельмимовний хитрун і довірливий доброчинець. Гадають, що непідвладні ні судові Божому, ні власній совісті. Не бачать, як спозирають на них світлі промені душ наших предків – знеславлених, страждущих і тому блаженних...

Жаль мені їх, бо вчинки їхні, мов дим, застують світло життя... Жаль мені їх, бо поіменно назвуть їх нащадки, і осиплеться попіл ганьби на тлінні їхні останки, і не позбирає ніхто доброго засіву по них, і червонітимуть з сорому ті,

ISSN 0130-528X Українське літературознавство. 2012. Випуск 75

хто подавав їм руку, і лякатимуть їхніми іменами матері своїх дітей. Жаль мені їх... Господи, вони нещасні в убогості духа свого.., в погорді до Духа Святого...»

На її думку московська патріархія ніколи не стояла осторонь від царсько-імперської політики завойовництва народів і земель, а пізніше від політиканства комуністичного режиму, хоча цей режим був атеїстичним і нищив церкву, але отцям церкви і вищому церковному кліру за співпрацю в КГБ роздавав привілеї. Сьогодні так, як і було вчора. Змінюються тільки фігури, мов за командою «пост сдан!», а у відповідь – «пост прінят!» Політику «єдіной і нєдєлімой» в Україні під виглядом єднання православних церков, а в першу чергу мається на увазі реставрації російської імперії зараз активно у своїй зухвалості проводить речник «русского міра» Кіріл Гундяєв, що прославлений не в проповідництві християнської етики та моралі, а в квартирних авантюрах та всіляких інших скандалах. Нині гундяєвська виробничо-торговельна імперія від бізнесу алкоголем, тютюном, макаронами, алмазами та готельним господарством під покровительством його патрона Путіна процвітає.

Господи! вони ж і справді «нещасні в убогості духа свого.., в погорді до Духа Святого...» У вірші, присвяченому письменникові-полемісту та видатному філологові Мелетію Смотрицькому – автору церковно-слов'янської «Грамматіки славенскія синтагма...», поетеса відсилає свою ліричну героїню до проповідника християнського православ'я на своєрідну дискусію.

Ворушать сіно тиші горобці –
старці відвічні підвіконь тюремних.
По розчепіреній руці
залізних грат спливає темінь.
Лукавить вічко – душу стереже.
Душа не тлін. Душа втече у Лету.
І дзеньк підків впивається ножем
душі у спину: «а не будь Мелетієм!»
.....
Ветхе лахміття брехні велемовної!
Притчею стали ми нині бездомнії.
Взяли сокири у руки не теслі –
злодії, зрадники, діти безчесні.
Жала зміїні випльовують труту:
все проминути, все прозабути!
Батька соромимось, матір зневажмо!
Стали героями душі продажні.
Тільки ж вертається слово до слова.
Слово – безсмертне. Слово – у крові.
Піснею схлипне. Тугою встане.
Слово ніколи не буде останнім.

Ірина Калинець виховувалась і виростала у християнській атмосфері і біблійні мудрощі для неї не міфологія, не консервативна поведінка поклонятись Всевишньому, мовляв, так споконвіку роблять, а іманентний стан душі, в яку

вселялись і радість, і смуток, любов до ближнього і ненависть до всього, що на протилежному березі любові і добродіянь. Вона несла свого хреста, не нарікаючи на його тягар, бо це її офіра в ім'я добра для інших. В умовах беззаконня, вседозволу зверхників і руйначів здорового глузду та християнської моралі вона ставить питання «як нам бути?», благаючи при цьому відповіді у Стражденної Діви Марії: «Свята, велична, всемогутня, // коли й тебе підняв цей жах, // то як нам бути, як нам бути // на цих наблиснених ножах // стрімкого часу, що шалено // потік шалено завертів? // І враз втиснулось сьогодення // на хвилю у могутній спів, // де натовп тихий і святковий, // і дзвонемир і дзвонеслав, // і сонця ризи пурпурові // на благославлячих вустах... // Молюсь Тобі, Стражденна Діво, // візьми мене із суєти // в свою відвертість онімілу, // дай тілу силу піднести // долоні в жесті «не приємлю» // ваш день, ваш вік, ваш жовчний смрад, // і цю покриту кров'ю землю // і забур'янений ваш сад... »

Вірші Ірини Калинець сакральної спрямованості мають свою особливу духовну енергетику. Вони відверті й щирі у своїй молитовній онтології. Це лірика офірної людини, котра веде страсну розмову із Всевишнім у любові до нього. Найчастіше тут узгоджуються два паралельні «сюжети» – сакральний і світський, що вихоплений із життєвих буднів як їх драма, в якій є кривдники і скривджені. Це драми, де точиться війна проти українофобії, лжепатріотизму та різної іншої аморальної марноти.

В Ірини Калинець є вірші, які явились в умовах конкретної ситуації, реальних життєвих моментів. Це художньо-медитативні інтерпретації нею перебутого і художньо осмисленого. Якщо б вона свого часу не воювала за відновлення стрілецьких могил та сама не віднаходила їх на Янівському цвинтарі у Львові, то, мабуть, не прийшов би до неї вірш «Реквієм (на стрілецьких могилах)».

Чи сховали ви себе під зелену тополю?
Чи сховали ви себе під стару дзвіницю?
Чи сховали ви себе самі в себе?
Коли всохне тополя – обізветься вогнище листя.
Коли всохне ріка – хтось назве її ім'я.
Коли всохне дзвіниця – востаннє воскресне дзвін.
Тільки вас вже не буде ні в собі, ні за собою.
Тільки ви вже назавше покинете сонце.
Тільки ви вже назавше покинете дім...
І ми скажем собі: якщо їм тихо
як тополі, дзвіниці, ріці –
отже, ми неживі,
отже, ми відмираємо крапля по краплі,
відмираємо взавтра, назавше, навік...

Славнозвісний етнопсихолог і літературознавець, український емігрант Володимир Янів у науковій розвідці поезії Ігоря Калинця висловився: «Коли в обличчі екзистенціального жаху неминучою карою безпорадно стали його однолітки, він мужньо сказав: "Отож не нудьмося, спросоння: // а що нам буде? // Застановімось ліпше, хто ми, // й для чого ми"» [8, с. 42]. Учений також

ISSN 0130-528X Українське літературознавство. 2012. Випуск 75

акцентував, що «Калинцева зорова інтуїція сприяє його розумінню часових кордонів за яких все чуже, хоч гарне і принадне, а навіть величне, воно тільки на те, щоб вбити віру в себе, щоб ослабитись... Тому він натхненно каже, дивлячись на панораму рідного міста: «Чуже проколювало небо готикою, // хмурився химерами модерн, // рябіла східна екзотика, // щоб я помер. // Але я ріс вежею Успення, // видирався з сутеринових зажур, // щоб згодом струнким і упевненим // встав всім на голову Юр» [8, с. 42].

До речі, Ірина Калинець теж присвятила вірш греко-католицькому храмові («Юр (до 1990 р.)») часів його перебування не в лоні властивої йому церкви. Але суть не так у цьому, як у тім, що слова «...хто ми й для чого ми?» – залишались золотим незмінним правилом життєвої поведінки як Ігоря, так й Ірини.

В Ірини Калинець є поезії, сказати б, церковного циклу: «Карпатська церква», «П'ятницька церква», «Софійське графіті», «Трьохсвятительська каплиця» та інші вірші із релігійною атрибутикою, обрядами, сповідями прочан, апофеозом релігійних свят. Святе Письмо, Всевишній, Пречиста Діва Марія породжують згармонізовані почуття у всіх формах роздумів письменниці (у поезії, прозі, публіцистиці).

Коли у пустині ночі росте Вифлеємська Зоря,
Коли Тріє Царі ладнають дари і золото в дорогу,
коли дивуються люди на небесний гомін,
засвічую на вулиці життя золоті свічки.
Просяться свічки до Вифлеєму.
Вже дорога прослалась, як марево,
Іду за ними самотньою тінню,
що росте до найпершої свічки.

Серед пустелі ночі «росте Вифлеємська Зоря»... Читачеві нагадаю, що 2000-го року Ірина Калинець опублікувала полемічну статтю «За Вифлеємською зорею, але дорогою істини», у якій одним із «найакцентніших акцентів» був наголос, що «Росія боїться Української Католицької Церкви східного обряду і реально оцінює її значення». Величавим уособленням такої церкви, звісно, був і є Андрей Шептицький, на похвалу якого поетеса склала тренос «Андрей Шептицький»:

«Господи, Ти послав нам духовного Пастиря, не питаючи крові його і роду, – і тим явив нам найвищу істину єдності в любові та вірі.

Ти послав нам гідного вчителя, коли тьма опустошення і невігластва налягала на плечі, щоб з Духа твого покликаний воздвигнув він з руїни нову будову.

Ти послав нам страдальця, що не злякавсь ні тюрми, ні заслання, ні муки, долаючи вістря часу в милосерді і терпеливості.

Ти послав нам пророка істинного, що не кланявся владним, а серце поклав для загубленого краю – він розтерзаний нині хулою нечестивих.

Господи, яви ж нам, благаю, терновий вінець його слави, нам, опустошеним, ім'я його поверни, ми ж бо – загублена вівця з многомовного стада Твого.

Господи, в величі волі Твоєї – наше спасіння, вислухай, прошу, благання наші і прости нам усі гріхи наші через раба Твого і слугу України – МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ!»

«Немає більшого щастя для ліричного героя Ірини Калинець, – знову цитую Михайла Осадчого, – від щастя жертовності... зі всієї поетичної дисидентської еліти – вірші Ірини Калинець найбойовитіші, наснажені духом утвердження життя, перемоги над смертю. Коріння цієї наснаги в душі поетеси, в її вродженій, всеосяжній і всеперемагаючій вірі в Бога і в Україну» [5, с. 5].

Промовистим у цьому сенсі може бути вірш-посвята Катерині Зарицькій – членові ОУН, багатолітньому політв'язневі московських тюрем і концтаборів, у яких вона переносила невольницькі муки, не втрачаючи віри в Україну і любові до Всевишнього:

Буде на чорному постаменті ночі
будуватися день Вам, блакитний печаллю.
На одному крилі досягне верховіття,
другим крилом вгрузне в землю Мордовії...

Буде день Ваш, як храм, з вітражами надії,
опиратися в небо сріблянним крилом,
а за чорним престолом, що на чорнім крилі –
тайна відправа серця і спогаду.

Буде храм Ваш для нас, щоби злинути в небо.
Та коли закриються нам Царські врата,
чи ж станемо вільні від пут на коліна,
щоб молитвою волю пізнати?

Поезія Ірини Калинець розбудована на колізіях української історії, осягненнях культури, фольклору та етнографії. Це світ, у якому крім її сучасників – борців за волю України, живуть українські гетьмани, творці національних надбань, це світ, у якому палає ватра народного духу з часів язичницьких до часу сущого. У цьому світі, крім драм, трагедій, войовничих осудів і заперечень зла – багато сонця. Він осяяний його промінням, життєдайною ласкою: «Під дзвіницею Сонця подорожній»; «Сонце на той бік по той лише квітка...»; «... у кулю голубої сльози що підвішена на промені Сонця»; «... на дзвіниці Сонця ще один день»; «З останнім окрайцем дороги благословенним Сонцем»; «... чи затримуєш ти промінь Сонця в долонях»; «Відкалатує Сонце вранішню мессу»; «Привітайся до Сонця що відкрило тобі День Життя» і т. ін. При світлі ранішнього Сонця вона закрила очі свого величавого життя і відійшла, залишивши нам духовні імперативи: стояти, боротися за правду, національну самобутність народу, його мову і культуру, за благовісну мудрість і красу християнської моралі, за рідну церкву, за добробут Людини усіх соціальних і суспільних рівнів та її чеснодіяння.

Список використаної літератури

1. *Калинець І.* Дивочний опівнічний спів / І. Калинець // Не відлюбив свою тривогу ранню... Василь Стус поет і людина. – К., 1993.

2. *Калинець І.* Загадки хрещення України-Руси / І. Калинець. – Львів : Місіонер, 2000.

3. *Калинець І.* Поезії / І. Калинець. – Нью-Йорк, 1991.

4. *Корогодський Р.* Брама Світла. Шістдесятники / Р. Корогодський. – Львів : Видавництво УКУ, 2009.

5. *Осадчий М.* Передмова / М. Осадчий // Ірина Калинець. Шлюб з полином. Поезії / І. Калинець. – Львів : Місіонер, 1995.

6. *Стус В.* Листи до друзів та знайомих / В. Стус // Твори у чотирьох томах, шести книгах. / В. Стус –Львів : Видавнича спілка «Просвіта», 1997. – Том 6 (додатковий), книга перша.

7. *Стус В.* Листи до рідних / В. Стус // Твори у чотирьох томах, шести книгах. – Львів : Видавнича спілка «Просвіта», 1997. – Том 6 (додатковий), книга перша.

8. *Янів В.* Соціологічний аспект творчості Ігоря Калинця в його «Поезіях з України» / В. Янів // Альманах Українського Національного Союзу. – 1979.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2012
Прийнята до друку 30.04.2012

IRYNA KALYNETZ: SHE IS FROM ETERNITY

Taras SALYHA

Ivan Franco National University of Lviv,
1 Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000

ИРИНА КАЛИНЕЦ: ОНА С ВЕЧНОСТИ ...

Тарас САЛЫГА

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, Львов, Украина, 79000

© Салига Тарас, 2012